Keskkonnaamet

Elva maastikukaitseala

Elva linn, Nõo ja Rõngu vald, Tartumaa
Palupera vald, Valgamaa

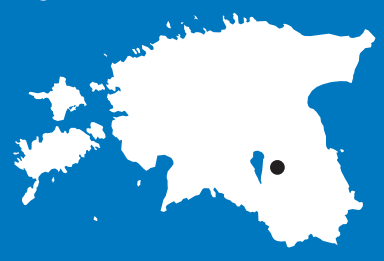

Kaitsekord

Kaitse-eeskirja kohaselt on Elva maastikukaitseala üldine kaitse-eesmärk on esinduslike ja teadusliku väärtusega jääajajärgsete pinnavormide, vooluveekogude, jõeluhtade, järvede ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse, väljakujunenud või kujundatavate looduslike koosluste, elustiku mitmekesisuse ja maastiku ilme säilitamine.

Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele neljaks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks

Lisaks elustiku peatükis väljatoodutele on kaitse-eeskirjas nimetatud veel näiteks läikivat kurdsirbikut, karvast maarjaleppa, soohiilakat, ainulehist soovalku, sookäppa, hännakrabakiili, valgelaup-rabakiili, vareskaera-aasasilmikut, händkakku ja tiigilendlast.

Foto: Limatünnik, Arne Ader

Foto: Palu-karukell, Toomas Tuul

Külastaja meelespea

- Enne kaitseala külastamist tutvu ala kaitse-eeskirjaga (leitav www.riigiteataja.ee).
- Kaitsealal võib korjata marju, seeni ja muid metsaande.
- Lubatud on harrastuslik kalapüük.
- Jalgratta ning mootorsõidukiga võib sõita vaid selleks ettenähtud teedel ja parkida ainult tähistatud parklasse.
- Kaitseala vetel on lubatud sõita mootorita ujuvvahendiga.
- Telkida ja lõket võib teha ainult selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohas. Õuemaal on telkimine ja lõkke tegemine lubatud omaniku loal.
- Tähistatud/tarastatud eramaal liikumiseks tuleb luba küsida omanikult.
- Eramaal liikudes tuleb järgida head tava ning mitte kahjustada omaniku vara ega häirida tema kodurahu.
- Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamiseks tuleb kirjalik luba saada kaitseala valitsejalt.
- Looduses tuleb tegutseda jälgi jätmata ning võtta külastusel tekkinud prügi endaga kaasa.
- Looduses liikudes tuleb hoida koer rihma otsas.

Hädaabi number 112
Keskkonnaalased õigusrikkumised 1313

Kaitseala külastuse korraldaja

Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA
Tel: 525 4172; 508 8359
www.vvvs.ee

Kaitseala valitseja

Keskkonnaamet
Jõgeva-Tartu regioon
Tel: 730 2240
www.keskkonnaamet.ee

Trükise koostajad: Katrin Kaldma, Kaili Viilma, Piret Valge
Esikaane foto: Elva jõgi Liivamäe jalamil, Arne Ader
Kaart: AS Regio
Kujundus: Areal Disain OÜ
Küljendus: AS Regio

Trükise väljaandmist toetas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus
© Keskkonnaamet 2015

Keskkonnaamet · Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus · RMK · Keskkonnainvesteeringute Keskus

Foto: Suur-kirjurähn, Arne Ader

ELVA MAASTIKUKAITSEALA

Elva maastikukaitseala (ca 1064 ha) moodustati 10.03.2016. a mitmete ükstaisega piirnevate, kuid erineval ajal kaitse alla võetud ja erineva kaitsekorraga loodusobjektide liitmisel. Ala, millest Elva maastikukaitseala moodustati on Elva-Vitipalu maastikukaitseala, Elva-Peedu metsapark, maastiku üksikelement Vapramägi ja Elva jõe hoiuala Tartumaa osa.

Kaitseala asub Tartu maakonnas Elva linnas, Nõo ja Rõngu vallas ning Valga maakonnas vallas.

Elva jõe ürgorg

Elva jõe ürgorg moodustab kaitseala tuumiku ning on selle läbivaks teljeks. Elva jõgi saab alguse Valgjärve mõisa metsapargis asetsevast Valgjärvest. Oma teel voolab jõgi suures osas kaitsealadel – Otepää looduspargis, Elva maastikukaitsealal, Keeri-Karijärve looduskaitsealal kuni lõpuks suubub Emajõkke Alam-Pedja looduskaitsealal. Sarnaselt paljude teiste Eesti jõeorgudega, asub praegune jõeorg vanema ja palju suurema oru põhjas. Ürgoru laius ulatub valdavalt 500 - 600 meetrini.

Elva jõe suurte ebamääraste perveedega org ehk orund on Eestis üks suuremaid. Orundi pinnakatte moodustavad kihitatud põuakartlikud liivad, mille tõttu on ala kasutusel põhilisel metsa- ja puhkemaastikuna. Kunagist liustiku servamoodustist, pealt lauget liiva-kruusakuhjatist - sandurit, läbib Elva jõe org põhja-lõuna suunal. Koos oma lisajõgede orgudega liigestab Elva jõe org liivatasandiku väikesemateks tasandikeks ehk paludeks (nt Udernapalu, Liilipalu, Varesepalu). Kaitseala asub neli järve: Vitijärv, Umbjärv, Väike-Umbjärv ja Valkne järv.

Foto: Vapramäe loodusmaja, Triinu Pertels

Elustik

Elva maastikukaitseala elustikku ei ole seni küll süsteemselt uuritud, kuid siin esinevaid liike loetakse ala jaoks esinduslikeks ja väärtuslikeks. Loodusdirektiivi elupaigatüübid, mis moodustavad kaitsealast ligi 75%, pakuvad elupaika 9-le looduskaitsealuste linnuliigile - mitmetele rähnidele, rõõvlindudele, jäälinnule. Elva jõe ääres võib näha tegutsemas saarmast, jões elab 14 kalaliiki, sealhulgas jõeforell ja kaitsealune iilk harilik hink. Jõeforelli jaoks on rändetõkkeks väljaspool kaitseala jõele rajatud arvukad paisud.

Kaitsealustest liikidest on leitud kille (nt suur-rabakiil, rohevesihobu), liblikaid (nt suur-kuldtiib, sõõrsilmik), aptеegi- e. kirjukaani, harilikku jõevähki ja paksukojalist jõekarpi.

Botaanilisest väärtustest kohtab Elva jõe liivalavadel 16 erinevat taimeliiki – erinevaid käpalisi (nt balti sõrmkäpp, kõdukoralljuur, roomav öövilge, Russowi sõrmkäpp, kaunis kuldking, soo-neiuvaip jt), alissoija, vahelmist näkirohtu, kollast kiviriikku, palu-karukella jt. Alal võib leida kasvamas ka I kaitsekategooria all olevat seeneliiki limatünnikut.

Vapramägi

Ürgoru keskosas asub keeruka pinnamoega, kolme kõrgema tipuga vallseljak Vapramägi, mille nõlvad on üsna järsud, kaldega 25 - 30°. Mäe kõrgus jõe pinnast on ca 40 m, absoluutkõrgus merepinnast 78 m. Vapramäe lael asub sulglohk e. sõll (termokarstline pinnavorm viimasest jääajast), mis tekkis jääserva küljest lahtimurdunud panga sulamisel. Suurematekс maastikuliseks väärtusteks on Vapramäe mitmekesine reljeef ja mäenõlv kattev mets.

On arvatud, et Vapramäel võisid muinasajal asuda püha hiis ja ohvriplaik. Järskude nõlvade tõttu on Vapramäe peetud ka vanaks eestlaste linnuseks ning mägi olla legendi järgi oma nimegi saanud kohaliku linnusevanema Vapra järgi. Vapramäe jalamil asuvad ka Liivi sõja aegsed lahingupaigad.

Foto: Liivamäe lõkkekoht, Aire Olesk

Külastusobjektid ja –rajatised

Kaitsealal on palju tähelepanu pööratud aktiivse puhkuse võimalustele. Vapramäe piirkonnas on 3,5 km pikkuse (looduses puna-valge-punase tähistusega) Vapramäe loodusõpperada, mille üks osa on kollase tähistusega 1,6 km pikkune lasterada.

Vitipalu piirkonnas asuvad 14,4 km pikkune Elva ürgoru matkarada (puudel valge-punase-valge tähistusega), Viti järve 2,3 km pikkune matkarada (kollane tähistus) koos Liivamäe puhkekohaga, 1,5 km pikkune seiklusteе rada (kollane tähistus) koos madalseiklusrajaga, 6,5 km pikkune metsanduse õpperada (roheline tähistus), 23,5 km pikkune rattarada (mida saab läbida ka lühendatult 15 km pikkusena) ja Tartu maratoni raja trass.

Rattaradadel sõitmiseks soovitatakse kaasa võtta rajakaardid. Radadele on ehitatud telkimisepuhke- ja pikniku-kohad. Infot jagavad ja toredaid tegutsemisvõimalusi pakuvad Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA töötajad Vapramäe Loodusmajas Vapramäel.

Foto: Viti vaatetorn, Aire Olesk

Vellavere
Tartu 21 km
Vissi
Voika
Metsalaane
Majala
Kurelaane
Vapramäe skv.
Tartu mnt
Vellavere tee
Pirnaku skv.
Elva maastikukaitseala
Pikk
Käo tee
ELVA
Altmäe
Uuta
J. Kärneri
Valga mnt
Puiestee
Käo
Käärdi
Tamsa
Illipalu-Vitipalu skv.
Illi
Enno
Tartu-Otepää mnt 3 km
Illipalu-Vitipalu skv.
Etsaste
Valga 54 km
Rõngu 10 km
Kalme
Uderna
Sassi
Illipalu-Vitipalu skv.
Laguja
Pastaku
Ketneri
Mäelooga
Hellenurme
Päidlapalu skv.
Otepää looduspark
Otepää 16 km
Otepää 10 km
Otepää 9 km

Legend

- Kaitseala piir
- Elva piiranguvöönd
- Sihtkaitsevöönd (skv.)
- Tee; rada
- Raudtee; raudteepeatus
- Kõrgusjoon; nõlvak; kõrguspunkt
- Vooluvesi (jõgi, oja, kraav)
- Elva jõe matkarada, Vapramäe looduse õpperada
- Seikluste rada, madalseiklusrada; Vapramäe lasterada
- Viti järve matkarada
- Metsanduse õpperada
- Rattarada
- Illi — Asula nimi
- Märgala; allikas
- Loodusmaja; tervisespordikeskus
- Parkla; infotahvel
- Telkimiskoht; lõkkekoht; nõiamaja
- Vaatetorn; mõis

Aluskaart: Eesti põhikaart, Maa-amet 2015

1cm - 0,35 km

0 0,5 1 km

1:35 000

© 2015

REGIO
www.regio.ee/kaardid